

РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Анотація. Встановлено, що міста є центрами відповідності України критеріям готовності вступу до ЄС. Зазначено, що основою розвитку міст повинна стати концепція сталого розвитку, яка є пануючою у країнах ЄС.

Ключові слова: розвиток, місто, агломерація, ЄС.

З 23 червня 2022 року Україна стала кандидатом на членство у Європейському Союзі та активізує зусилля у галузі політики, економіки, науки, освіти й культури задля отримання повноправного членства у майбутньому. Щоб інтегруватися до цього міжнародного об'єднання її соціально-економічна й політична сфери повинні відповідати Копенгагенським і Мадридським критеріям [4], які містять вимоги щодо: забезпечення прав людини, верховенства права, демократизму, економічної стабільності, публічності інституцій, реформ судових органів тощо.

Зважаючи на реформи з децентралізації та місцевого самоврядування, що значно розширили повноваження й збільшили ресурси місцевих органів влади, саме міста як агломераційні об'єднання стають певними центрами відповідності України критеріям готовності вступу до ЄС. Реформи, які необхідні для цього, безпосередньо торкаються питань: нормативно-правової бази розвитку міст й залучення до цього процесу стейкхолдерів, підвищення якості громадських послуг, модернізації інфраструктури, дотримання європейських стандартів (зокрема, у будівельній, транспортній та інших галузях), забезпечення ефективності та цільового використання коштів місцевих бюджетів, боротьби з корупцією, продовольчої безпеки, охорони здоров'я, науки й освіти, ринку праці і міграції, безпеки тощо.

Основою інтегрованого розвитку вітчизняних міст (агломераційних об'єднань) повинна стати концепція гармонійного сталого розвитку, яка є пануючою у країнах ЄС.

Стратегічним міжнародним документом, який визначає основи управління великими містами та їх контролю задля забезпечення соціально-економічного розвитку країн світу, стала «Нова програма розвитку міст (New Urban Agenda)» [1], узгоджена на конференції ООН у 2016 р.

Агломераційні системи (великі міста) у межах цієї програми визначаються як основні рушійні сили розвитку як національних економік та міжнародних відносин. Основна її мета — забезпечення гармонійного інтегрованого стійкого розвитку міст задля досягнення цілей сталого розвитку в умовах подальшої урбанізації. До функцій міст як систем з підвищеною відповідальністю відносяться [1]:

- забезпечення задовільного рівня життя шляхом: реалізації права на достатнє житло, отримання безпечної та доступної за ціною питної води і санітарних послуг, рівного доступу до суспільних благ і якісних послуг у сферах продовольчої безпеки і харчування, охорони здоров'я, освіти, модернізації інфраструктури (в т.ч. транспортної), підвищення мобільності, енергозаощадження, забезпечення якості повітря;
- скорочення соціальної нерівності: забезпечення джерелами коштів для існування, підтримка соціально незахищених верств населення, ліквідація бідності й голоду;

- ліквідація дискримінації, гендерної нерівності й насильства;
- пропаганда і впровадження нових раціональних (ресурсозберігаючих, ресурсоефективних, безвідходних та екологічно чистих) моделей споживання ресурсів і виробництва;
- створення умов для участі громадянського суспільства в управлінні містами шляхом створення безпечних, доступних, екологічно чистих і якісних громадських місць задля забезпечення соціальної взаємодії й культурного самовираження мешканців;
- формування ефективної, безпечної, доступної та ресурсоефективної транспортної вантажно-пасажирської системи й міської мобільності;
- управління ризиками стихійних й антропогенних лих: зниження ступеня уразливості міст, підвищення адаптації й швидкості реагування, ліквідація наслідків;
- захист, збереження та відновлення навколишнього середовища: екосистем, природних ресурсів, біорізноманіття тощо.

Основними важелями, які забезпечать досягнення цілей програми, визначено перегляд методів проектування, планування, фінансування, управління, регулювання та подальшого розвитку агломерацій. «Нова програма розвитку міст (New Urban Agenda)» передбачає зміну законодавчої бази, інституцій, системи управління, міської економіки та сприяє сталому розвитку агломерацій. Вона наголошує на необхідності модернізації трьох «операційних рушіїв» розвитку міст: місцевих фінансальних систем; міського планування; базових послуг та інфраструктури. Особливу увагу в ній приділено створенню механізму моніторингу всіх аспектів агломераційної системи.

Окрім організаційно-управлінських рішень програма формує й ідеологічну основу розвитку міст на засадах: демократії; дотримання прав та свобод людини; гендерної, соціальної, релігійної та іншої рівності; справедливості; забезпечення безпеки; зменшення ризиків тощо. У результаті її впровадження отримуємо більш ефективні й оптимальні моделі землекористування й управління ресурсами (зокрема, трудовими, фінансовими, природними), підвищення рівня й якості життя населення, вирішення соціально-економічних й інших проблем сьогодення.

Працівники Міжнародного банку реконструкції та розвитку й Світового банку у своїх дослідженнях міст та агломерацій України [5] наголошують на наступних недоліках та надають відповідні рекомендації щодо їх усунення:

1. позитивні ефекти агломерації можуть забезпечити зростання економіки країни, але за умов якщо міста мають змогу використовувати їх як елементи регіональної мережі або якщо вони взаємодіють із глобальною системою міст світу;
2. з огляду на скорочення та старіння загального населення й збільшення чисельності населення міст необхідно керування цими процесами на загальнодержавному й регіональному рівнях;
3. місцева влада має змінити підходи до планування та експлуатації інфраструктури, фінансування та надання послуг задля їх оптимізації;
4. Україна має знизити бар'єри руху населення всередині країни, а також запровадити заходи захисту менш мобільних груп населення шляхом підвищення гнучкості ринку житла (збільшення варіантів оренди, розширення можливостей фінансування купівлі житла) та зниження транспортних витрат;
5. слід переглянути структуру видатків на рівні регіональних і місцевих бюджетів за функціональною класифікацією у зв'язку зі зміною демографічних показників;
6. у сфері міського планування та просторового розвитку необхідно враховувати демографічні зміни та трансформації;

7. адаптація фірм та інституцій до системи ринкової економіки в Україні йде повільно, що вимагає підвищення трудової мобільності, прискорення реформування інституційного та ділового середовищ;

8. у структурних перетвореннях економіки Україна повільно рухається у напрямку від економіки, побудованої навколо промислових підприємств, до економіки на основі послуг;

9. присутні значні відмінності в різних регіонах України за показником нічного освітлення, що корелює з темпом зменшення чисельності населення, його економічною активністю та продуктивністю;

10. в Україні суттєво зросла площа забудованих територій, але темп зростання не відповідає економічним й демографічним показникам;

11. міське планування недостатньо гнучке для реагування на зміну умов на ринку, що вимагає від міст самостійно визначати пріоритети розвитку з урахуванням власних потреб.

Щодо практичної реалізації цих напрямів, то починаючи з 2016 р. реалізуються проєкти «Інтегрований розвиток міст в Україні» [3], в основі яких закладено принципи інтегрованого міського розвитку відповідно до Лейпцизької хартії сталого європейського міста та Порядку денного ООН у галузі сталого розвитку на період до 2030 року. Така співпраця з міжнародними експертами допомагає забезпечити: оптимізацію структур і процедур міського управління, ефективне поводження з відходами на муніципальному рівні, міську мобільність; впровадження принципів проєктного менеджменту; залучення громадян до процесів міського розвитку; реформування профільного законодавства тощо. Крім того, створена та активно працює Асоціація міст України [2], яка обирає та поширює успіхи децентралізації й кращі практики територіальних громад, організує електронні петиції, займається реформуванням й розробкою законодавчої бази, надає консультації органам місцевого самоврядування тощо.

Отже, задля досягнення відповідності України критеріям готовності вступу до ЄС стратегічною основою політики уряду, місцевих органів влади, політичних та інших діячів, національних об'єднань й міжнародних організацій повинно стати забезпечення збалансованого та сталого розвитку міст як агломераційних об'єднань.

Література

1. New Urban Agenda II. United Nations. 2017. URL: <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).
2. Закони: обговорюємо, проєктуюмо, впроваджуємо. Асоціація міст України. URL: <https://auc.org.ua/faq> (дата звернення: 01.03.2023).
3. Інтегрований розвиток міст в Україні. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/82827.html> (дата звернення: 01.03.2023).
4. Солодкова К., Бойчук Д. Копенгагенські та мадрридські критерії вступу до Європейського Союзу: перспективи для України. Молодий вчений. 2019. №11 (75), С. 400–403.
5. Україна. Огляд урбанізації. Міжнародний банк реконструкції та розвитку / Світовий банк. 2015. URL: [http://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/Urban %20Review %20UA.pdf](http://city2030.org.ua/sites/default/files/documents/Urban%20Review%20UA.pdf) (дата звернення: 01.03.2023).